

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 25ης Ιανουαρίου 2018*

«Προδικαστική παραπομπή – Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης – Κανονισμός (ΕΚ) 44/2001 – Άρθρα 15 και 16 – Διεθνής δικαιοδοσία σε συμβάσεις καταναλωτών – Έννοια του όρου “καταναλωτής” – Εκχώρηση απαιτήσεων μεταξύ καταναλωτών προκειμένου να προβληθούν κατά του αυτού επαγγελματία»

Στην υπόθεση C-498/16,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Oberster Gerichtshof (Ανώτατο Δικαστήριο, Αυστρία) με απόφαση της 20ής Ιουλίου 2016, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 19 Σεπτεμβρίου 2016, στο πλαίσιο της δίκης

Maximilian Schrems

κατά

Facebook Ireland Limited,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους L. Bay Larsen, πρόεδρο τμήματος, J. Malenovský, M. Safjan (εισηγητή), D. Šváby και M. Βηλαρά, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Bobek

γραμματέας: M. Aleksejev, διοικητικός υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ’ ακροατηρίου συζήτησεως της 19ης Ιουλίου 2017,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο M. Schrems, εκπροσωπούμενος από τους W. Proksch και H. Hofmann, Rechtsanwälte,
- η Facebook Ireland Limited, εκπροσωπούμενη από τους N. Pitkowitz, M. Foerster και K. Struckmann, Rechtsanwälte,
- η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους G. Eberhard και G. Kunnert,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους T. Henze, R. Kanitz και M. Hellmann,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

- η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Figueiredo και L. Inez Fernandes καθώς και από την S. Duarte Afonso,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον M. Wilderspin και την M. Heller,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 14ης Νοεμβρίου 2017,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Αντικείμενο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως είναι η ερμηνεία των άρθρων 15 και 16 του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2001, L 12, σ. 1).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του Maximilian Schrems, κατοίκου Αυστρίας, και της Facebook Ireland Limited, που έχει την έδρα της στην Ιρλανδία, με αντικείμενο την αναγνώριση προσβολής, την παύση της, την παροχή πληροφοριών και λογιστικών στοιχείων, καθώς και την καταβολή ποσού ύψους 4 000 ευρώ, σε σχέση με τους ιδιωτικούς λογαριασμούς Facebook τόσο του M. Schrems όσο και επτά άλλων προσώπων οι οποίοι εκχώρησαν σε αυτόν τις σχετικές με τους λογαριασμούς αυτούς απαιτήσεις τους.

Το νομικό πλαίσιο

Ο κανονισμός 44/2001

- 3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 8, 11 και 13 του κανονισμού 44/2001 έχουν ως εξής:
 - «(8) Οι δικαστικές διαφορές που υπάγονται στον κανονισμό πρέπει να παρουσιάζουν σύνδεσμο με το έδαφος των κρατών μελών που δεσμεύονται από τον ανά χείρας κανονισμό. Οι κοινοί κανόνες δικαιοδοσίας πρέπει, κατά κανόνα, να εφαρμόζονται όταν ο εναγόμενος έχει την κατοικία του σε ένα από τα κράτη μέλη.
 - [...]
 - (11) Οι κανόνες δικαιοδοσίας πρέπει να παρουσιάζουν υψηλό βαθμό προβλεψιμότητας και να βασίζονται στην αρχή της γενικής δωσιδικίας της κατοικίας του εναγομένου και η δωσιδικία αυτή πρέπει να ισχύει πάντοτε, εκτός από μερικές συγκεκριμένες περιπτώσεις όπου το επίδικο αντικείμενο ή η αυτονομία των μερών δικαιολογεί άλλο συνδετικό παράγοντα. Η κατοικία των νομικών προσώπων πρέπει να καθορίζεται αυτοτελώς ώστε να αυξάνεται η διαφάνεια των κοινών κανόνων και να αποφεύγονται οι συγκρούσεις δικαιοδοσίας.
 - [...]
 - (13) Στις συμβάσεις ασφάλισης, καταναλωτών και εργασίας [...] είναι σκόπιμο να προστατεύεται ο αδύναμος διάδικος με ευνοϊκότερους για τα συμφέροντά του κανόνες δικαιοδοσίας.»

4 Το άρθρο 2 του εν λόγω κανονισμού ορίζει τα εξής:

«1. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του παρόντος κανονισμού, τα πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος κράτους μέλους ενάγονται ενώπιον των δικαστηρίων αυτού του κράτους μέλους, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους.

2. Τα πρόσωπα που δεν έχουν την ιθαγένεια του κράτους μέλους στο οποίο κατοικούν υπάγονται, στο κράτος αυτό, στους κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας που εφαρμόζονται στους ημεδαπούς.»

5 Το τμήμα 4 του κεφαλαίου II του κανονισμού 44/2001, που επιγράφεται «Διεθνής δικαιοδοσία σε συμβάσεις καταναλωτών», περιλαμβάνει τα άρθρα 15 έως 17.

6 Το άρθρο 15 του κανονισμού αυτού ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Σε συμβάσεις που ο σκοπός τους μπορεί να θεωρηθεί ξένος προς την επαγγελματική δραστηριότητα του προσώπου που τις καταρτίζει, του καταναλωτή, η διεθνής δικαιοδοσία καθορίζεται από τις διατάξεις του παρόντος τμήματος, με την επιφύλαξη των άρθρων 4 και 5, σημείο 5:

α) όταν πρόκειται για πώληση ενσωμάτων κινητών με τμηματική καταβολή του τιμήματος ή·

β) όταν πρόκειται για δάνειο με σταδιακή εξόφληση ή για άλλη πιστωτική συναλλαγή συνδεδεμένη με τη χρηματοδότηση αγοράς ενσωμάτων κινητών ή·

γ) σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, όταν η σύμβαση καταρτίσθηκε με πρόσωπο, το οποίο ασκεί εμπορικές ή επαγγελματικές δραστηριότητες στο έδαφος του κράτους μέλους κατοικίας του καταναλωτή ή το οποίο κατευθύνει με οποιοδήποτε μέσον τέτοιου είδους δραστηριότητες σ' αυτό το κράτος μέλος ή σε διάφορα κράτη, συμπεριλαμβανομένου του εν λόγω κράτους μέλους και η σύμβαση εμπίπτει στο πεδίο των εν λόγω δραστηριοτήτων.

2. Όταν ο αντισυμβαλλόμενος του καταναλωτή δεν έχει κατοικία στο έδαφος κράτους μέλους, αλλά διαθέτει υποκατάστημα, πρακτορείο ή άλλη εγκατάσταση σε κράτος μέλος, θεωρείται, ως προς τις διαφορές τις σχετικές με την εκμετάλλευσή τους, ότι έχει την κατοικία του στο έδαφος του κράτους αυτού.

3. Το παρόν τμήμα δεν εφαρμόζεται στις συμβάσεις μεταφοράς πλην των συμβάσεων, στο συνολικό τίμημα των οποίων περιλαμβάνεται ο συνδυασμός δαπανών ταξιδιού και καταλύματος.»

7 Το άρθρο 16 του εν λόγω κανονισμού προβλέπει τα εξής:

«1. Η αγωγή καταναλωτή κατά του αντισυμβαλλόμενου μπορεί να ασκηθεί είτε ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου έχει την κατοικία του ο αντισυμβαλλόμενος είτε ενώπιον των δικαστηρίων του τόπου κατοικίας του καταναλωτή.

2. Η αγωγή του αντισυμβαλλόμενου κατά του καταναλωτή μπορεί να ασκηθεί μόνον ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους μέλους, στο έδαφος του οποίου έχει την κατοικία του ο καταναλωτής.

3. Το άρθρο αυτό δεν θίγει το δικαίωμα άσκησης ανταγωγής ενώπιον του δικαστηρίου στο οποίο είναι εκκρεμής η κύρια αγωγή που έχει εισαχθεί σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος τμήματος.»

8 Το άρθρο 17 του ιδίου κανονισμού έχει ως εξής:

«Παρέκκλιση από τις διατάξεις του παρόντος τμήματος είναι δυνατή μόνο με συμφωνίες:

- 1) μεταγενέστερες από τη γένεση της διαφοράς ή
- 2) που επιτρέπουν στον καταναλωτή να προσφύγει και σε άλλα δικαστήρια εκτός από αυτά που προβλέπονται στο παρόν τμήμα ή
- 3) που, έχοντας συναφθεί ανάμεσα σε καταναλωτή και αντισυμβαλλόμενο με κατοικία ή συνήθη διαμονή, κατά το χρόνο σύναψης της σύμβασης, στο ίδιο κράτος μέλος, απονέμουν διεθνή δικαιοδοσία στα δικαστήρια αυτού του κράτους μέλους, εκτός αν το δίκαιο αυτού του κράτους μέλους απαγορεύει τέτοιες συμφωνίες.»

Ο κανονισμός (ΕΕ) 1215/2012

9 Ο κανονισμός (ΕΕ) 1215/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2012, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2012 L 351, σ. 1), κατήργησε τον κανονισμό 44/2001. Πάντως, συμφώνως προς το άρθρο του 66, παράγραφος 1, ο κανονισμός 1215/2012 εφαρμόζεται μόνο στις αγωγές που ασκούνται από τις 10 Ιανουαρίου 2015 και μετά.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 10 Ο Μ. Schrems χρησιμοποιεί το μέσο κοινωνικής δικτύωσης Facebook από το 2008. Αρχικώς, χρησιμοποιούσε αυτό το μέσο μόνο για ιδιωτικούς σκοπούς, με ψευδώνυμο. Από το 2010, διατηρεί λογαριασμό Facebook μόνο για τις ιδιωτικής φύσεως δραστηριότητές του όπως η ανταλλαγή φωτογραφιών, οι συνομιλίες και οι αναρτήσεις με περίπου 250 φίλους. Στον λογαριασμό αυτόν γράφει το όνομά του με κυριλλικούς χαρακτήρες, προκειμένου να εμποδίσει την οποιαδήποτε αναζήτηση του ονόματός του. Περαιτέρω, από το 2011, άνοιξε σελίδα στο Facebook την οποία έχει καταχωρίσει και δημιουργήσει ο ίδιος με σκοπό να ενημερώνει τους χρήστες του διαδικτύου για τη δράση του κατά της Facebook Ireland, τις διαλέξεις του, τη συμμετοχή του σε δημόσιες συζητήσεις και τις εμφανίσεις του στα μέσα μαζικής ενημερώσεως, καθώς και να απευθύνει εκκλήσεις δωρεών και να διαφημίζει τα βιβλία του.
- 11 Ήδη από τον Αυγούστο του 2011, ο Μ. Schrems υπέβαλε ενώπιον της ιρλανδικής επιτροπής προστασίας δεδομένων 23 καταγγελίες κατά της Facebook Ireland, στο πλαίσιο δε μίας εξ αυτών υποβλήθηκε αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2015, Schrems, C-362/14, EU:C:2015:650).
- 12 Ο Μ. Schrems έχει δημοσιεύσει δύο βιβλία σε σχέση με τη δράση του κατά των προβαλλόμενων παραβιάσεων του δικαιώματος της προστασίας των δεδομένων, έχει δώσει διαλέξεις, ενίοτε επ' αμοιβή, μεταξύ άλλων διοργανωμένες και από επαγγελματικές οργανώσεις, έχει καταχωρίσει πολυάριθμους ιστότοπους, όπως ιστολόγια, διαδικτυακές συγκεντρώσεις υπογραφών για υποβολή συλλογικών αιτημάτων, εκκλήσεις να χρηματοδοτηθούν από το κοινό δικαστικές ενέργειες κατά της εναγομένης στην κύρια δίκη. Εξάλλου, έχει ιδρύσει σύλλογο για τον σεβασμό του θεμελιώδους δικαιώματος της προστασίας των δεδομένων, έχει λάβει διάφορα βραβεία και περισσότερα από 25 000 άτομα από όλον τον κόσμο του έχουν εκχωρήσει τις απαιτήσεις τους προκειμένου να τις προβάλλει στην υπό κρίση υπόθεση.

- 13 Ο σύλλογος που έχει ιδρύσει ο M. Schrems για τον σεβασμό του θεμελιώδους δικαιώματος της προστασίας των δεδομένων δεν είναι κερδοσκοπικός, επιδιώκει δε τον σεβασμό του θεμελιώδους δικαιώματος της προστασίας των δεδομένων, την παροχή της αναγκαίας σχετικής πληροφόρησης και την προβολή στα μέσα ενημερώσεως, καθώς και την πολιτική αναγνώριση του ζητήματος. Σκοπός είναι η οικονομική υποστήριξη ορισμένων πιλοτικών υποθέσεων γενικού ενδιαφέροντος κατά επιχειρήσεων που μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο το εν λόγω θεμελιώδες δικαίωμα. Επίσης, έχει ως σκοπό την εξασφάλιση της αναγκαίας χρηματοδότησεως και, προς τούτο, τη συγκέντρωση δωρεών, τη διαχείρισή τους και την αναδιανομή τους.
- 14 Ο M. Schrems υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, ότι η εναγομένη ευθύνεται για πολυάριθμες παραβιάσεις των διατάξεων περί της προστασίας των δεδομένων, ιδίως του Datenschutzgesetz 2000 (αυστριακού νόμου του 2000 περί της προστασίας των δεδομένων), του Data protection Act 1988 (ιρλανδικού νόμου του 1988 περί της προστασίας των δεδομένων), ή της οδηγίας 95/46/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (ΕΕ 1995, L 281, σ. 31).
- 15 Ο M. Schrems προέβαλε, ενώπιον του Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien (πρωτοβάθμιου περιφερειακού δικαστηρίου αστικών υποθέσεων Βιέννης, Αυστρία), λεπτομερή αιτήματα που αφορούν, πρώτον, την αναγνώριση της ιδιότητας της εναγομένης στην κύρια δίκη απλώς ως παρέχουσας υπηρεσίες και της υποχρεώσεώς της να ενεργεί βάσει των οδηγιών που της δίνονται ή της ιδιότητάς της ως εντολέως, εφόσον η επεξεργασία πραγματοποιείται για ίδιους σκοπούς, καθώς και της ακυρότητας των συμβατικών ρητρών σχετικά με τους όρους χρήσεως, δεύτερον, την παύση της χρησιμοποίησεως των δεδομένων του για ίδιους σκοπούς ή για σκοπούς τρίτων, τρίτον, την παροχή πληροφοριών όσον αφορά τη χρησιμοποίηση των δεδομένων του και, τέταρτον, την παροχή λογιστικών στοιχείων και την επιβολή υποχρεώσεως μεταβολής των συμβατικών όρων, καταβολής αποζημιώσεως και αποδόσεως του αδικαιολόγητου πλουτισμού.
- 16 Υποστηρίζει ότι στηρίζεται προς τούτο τόσο στις δικές του απαιτήσεις όσο και στις παρεμφερείς απαιτήσεις τις οποίες του εκχώρησαν επτά ακόμη αντισυμβαλλόμενοι της εναγομένης της κύριας δίκης, που επίσης είναι καταναλωτές και κατοικούν στην Αυστρία, στη Γερμανία ή στην Ινδία, ενόψει της ασκήσεως της αγωγής του κατά της Facebook Ireland.
- 17 Κατά τον M. Schrems, το εν λόγω δικαστήριο έχει διεθνή δικαιοδοσία στο πλαίσιο της δωσιδικίας του καταναλωτή, συμφώνως προς το άρθρο 16, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001.
- 18 Η Facebook Ireland προβάλλει, μεταξύ άλλων, ένσταση ελλείψεως διεθνούς δικαιοδοσίας.
- 19 Το Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien (πρωτοβάθμιο περιφερειακό δικαστήριο αστικών υποθέσεων Βιέννης) απέρριψε την αγωγή του M. Schrems για τον λόγο ότι, δεδομένου ότι αυτός χρησιμοποιούσε το Facebook επίσης για επαγγελματικούς σκοπούς, δεν μπορούσε να επικαλεσθεί τη δωσιδικία του καταναλωτή. Κατά το εν λόγω δικαστήριο, η δωσιδικία που ισχύει προσωπικά για τον εκχωρητή δεν καθίσταται δωσιδικία του εκδοχέα.
- 20 Ο M. Schrems άσκησε έφεση κατά της πρωτόδικης διατάξεως ενώπιον του Oberlandesgericht Wien (ανώτερου περιφερειακού δικαστηρίου Βιέννης, Αυστρία). Το δικαστήριο αυτό μεταρρύθμισε εν μέρει τη διάταξη αυτή. Δέχθηκε τις αξιώσεις που συνδέονταν με τη σύμβαση που είχε συναφθεί μεταξύ του ιδίου του ενάγοντος στην κύρια δίκη και της εναγομένης στην κύρια δίκη. Αντιθέτως, απέρριψε την αγωγή στον βαθμό που αυτή αφορούσε τις εκχωρηθείσες απαιτήσεις, για τον λόγο ότι η δωσιδικία του καταναλωτή ισχύει μόνο για τον ενάγοντα που προβάλλει τις δικές του απαιτήσεις. Κατά συνέπεια, ο M. Schrems δεν μπορούσε να ζητήσει την εφαρμογή της δεύτερης περιπτώσεως του άρθρου 16, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001, όταν προέβαλε τις εκχωρηθείσες σε αυτόν απαιτήσεις. Πάντως, κατά τα λοιπά, το δικαστήριο αυτό απέρριψε την δικονομικές ενστάσεις που προέβαλε η Facebook Ireland.

- 21 Αμφότεροι οι αντίδικοι άσκησαν αναίρεση (Revision) κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Oberster Gerichtshof (Ανώτατου Δικαστηρίου, Αυστρία).
- 22 Το δικαστήριο αυτό εκθέτει ότι, εάν ο ενάγων στην κύρια δίκη χαρακτηριστεί «καταναλωτής», η δίκη θα πρέπει να κινηθεί στη Βιέννη. Το ίδιο ισχύει για τη δίκη σε σχέση με τις απαιτήσεις των καταναλωτών που είναι κάτοικοι Βιέννης. Τούτο δεν θα συνεπαγόταν σημαντική πρόσθετη επιβάρυνση για την εναγομένη στην κύρια δίκη εάν η παρούσα δίκη αφορούσε επίσης την κατ' αυτής προβολή και άλλων εκχωρηθεισών απαιτήσεων.
- 23 Το αιτούν δικαστήριο φρονεί, εντούτοις, ότι, λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας του Δικαστηρίου, είναι αδύνατο να απαντηθεί με την απαιτούμενη βεβαιότητα το ερώτημα σε ποιο βαθμό ένας καταναλωτής στον οποίον εκχωρούνται απαιτήσεις άλλων καταναλωτών, προκειμένου να τις προβάλλει συλλογικά, δύναται να επικαλεσθεί τη δωσιδικία του καταναλωτή.
- 24 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Oberster Gerichtshof (Ανώτατο Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Έχει το άρθρο 15 του κανονισμού 44/2001 [...] την έννοια ότι ένας “καταναλωτής”, κατά την εν λόγω διάταξη, παύει να έχει την ιδιότητα αυτή εάν, μετά από μακρόχρονη χρήση ιδιωτικού λογαριασμού στο Facebook, δημοσιεύει βιβλία σε σχέση με την προώσπιση των δικαιωμάτων του, δίνει διαλέξεις, ενίοτε επ' αμοιβή, εκμεταλλεύεται ιστότοπους, συγκεντρώνει δωρεές για την προώσπιση των δικαιωμάτων και αναλαμβάνει τη διεκδίκηση των απαιτήσεων πολυάριθμων καταναλωτών οι οποίες του εκχωρούνται έναντι της διαβεβαίωσης ότι, σε περίπτωση επιτυχούς εκβάσεως, οι καταναλωτές θα καρπωθούν τα πιθανά οφέλη αφαιρουμένων των σχετικών δικαστικών εξόδων;
- 2) Έχει το άρθρο 16 του κανονισμού 44/2001 την έννοια ότι ένας καταναλωτής σε ορισμένο κράτος μέλος δύναται να προβάλλει ως ενάγων ενώπιον δικαστηρίου του τόπου κατοικίας του, συγχρόνως με τις δικές του απαιτήσεις από σύμβαση καταναλωτή, και παρόμοιες απαιτήσεις άλλων καταναλωτών με κατοικία
- α) στο ίδιο κράτος μέλος,
- β) σε άλλο κράτος μέλος ή
- γ) σε τρίτο κράτος,
- όταν αυτές του έχουν εκχωρηθεί και αφορούν καταναλωτικές συμβάσεις συναφθείσες με το ίδιο εναγόμενο μέρος στο ίδιο νομικό πλαίσιο και η εκχώρηση δεν εμπίπτει στη σφαίρα της επαγγελματικής ή εμπορικής δραστηριότητας του ενάγοντος, αλλά εξυπηρετεί την κοινή διεκδίκηση των απαιτήσεων;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 25 Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, εάν το άρθρο 15 του κανονισμού 44/2001 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ο χρήστης ιδιωτικού λογαριασμού στο Facebook δεν αποβάλλει την ιδιότητα του «καταναλωτή», κατά την έννοια του άρθρου αυτού, όταν δημοσιεύει βιβλία, δίνει διαλέξεις, εκμεταλλεύεται ιστότοπους, συγκεντρώνει δωρεές και αναλαμβάνει την ενώπιον δικαστηρίων διεκδίκηση των απαιτήσεων πολυάριθμων καταναλωτών οι οποίες του εκχωρούνται προς τούτο.

- 26 Εισαγωγικώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, στον βαθμό που ο κανονισμός 44/2001 αντικαθιστά τη Σύμβαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 1982, L 299, σ. 32), όπως τροποποιήθηκε με τις διαδοχικές συμβάσεις για την προσχώρηση των νέων κρατών μελών στη Σύμβαση, η ερμηνεία που έχει δοθεί από το Δικαστήριο όσον αφορά τις διατάξεις της Συμβάσεως ισχύει και για τις διατάξεις του εν λόγω κανονισμού, όταν οι διατάξεις των πράξεων αυτών μπορούν να χαρακτηριστούν ως «ισοδύναμες» (απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, σκέψη 21 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), πράγμα που συμβαίνει εν προκειμένω.
- 27 Στο πλαίσιο του συστήματος του κανονισμού 44/2001, ισχύει η διατυπωθείσα στο άρθρο του 2, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού γενική αρχή ότι διεθνή δικαιοδοσία έχουν τα δικαστήρια του συμβαλλομένου κράτους στο έδαφος του οποίου έχει την κατοικία του ο εναγόμενος. Μόνον κατ' εξαίρεση από την εν λόγω αρχή προβλέπει η διάταξη αυτή περιοριστικώς απαριθμούμενες περιπτώσεις, κατά τις οποίες ο εναγόμενος δύναται ή πρέπει να εναχθεί ενώπιον δικαστηρίου άλλου συμβαλλομένου κράτους. Κατά συνέπεια, οι κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας οι οποίοι εισάγουν εξαίρεση από τη γενική αυτή αρχή πρέπει να ερμηνεύονται στενώς, υπό την έννοια ότι δεν χωρεί ερμηνεία βαίνουσα πέραν των περιπτώσεων οι οποίες ρητώς προβλέπονται από τον εν λόγω κανονισμό (βλ., στο ίδιο πνεύμα, απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2005, Gruber, C-464/01, EU:C:2005:32, σκέψη 32)).
- 28 Μολονότι οι έννοιες που χρησιμοποιεί ο κανονισμός 44/2001, και ιδίως οι έννοιες που απαντούν στο άρθρο 15, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού, πρέπει να ερμηνεύονται αυτοτελώς, με γνώμονα ιδίως την οικονομία και τους σκοπούς του εν λόγω κανονισμού, χάριν της διασφάλισης της ομοιόμορφης εφαρμογής του εντός όλων των κρατών μελών (απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, σκέψη 22 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), εντούτοις πρέπει, προκειμένου να διασφαλίζεται η συμμόρφωση προς τους σκοπούς του νομοθέτη της Ένωσης στον τομέα των συμβάσεων που συνάπτουν οι καταναλωτές καθώς και η συνοχή του δικαίου της Ένωσης, να λαμβάνεται υπόψη και η έννοια του «καταναλωτή» σε άλλα νομοθετήματα του δικαίου της Ένωσης (απόφαση της 5ης Δεκεμβρίου 2013, Vapenik, C-508/12, EU:C:2013:790, σκέψη 25).
- 29 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι η έννοια του καταναλωτή, κατά τα άρθρα 15 και 16 του κανονισμού 44/2001, πρέπει να ερμηνεύεται στενώς, λαμβανομένης υπόψη της θέσεως του προσώπου αυτού σε συγκεκριμένη σύμβαση, σε σχέση με τη φύση και τον σκοπό της συμβάσεως αυτής, και όχι η υποκειμενική κατάσταση του ίδιου αυτού προσώπου, δεδομένου ότι ένα και το αυτό πρόσωπο μπορεί να θεωρηθεί ως καταναλωτής στο πλαίσιο ορισμένων πράξεων και ως επιχειρηματίας στο πλαίσιο άλλων πράξεων (βλ., στο ίδιο πνεύμα, αποφάσεις της 3ης Ιουλίου 1997, Benincasa, C-269/95, EU:C:1997:337, σκέψη 16, και της 20ής Ιανουαρίου 2005, Gruber, C-464/01, EU:C:2005:32, σκέψη 36).
- 30 Το Δικαστήριο συνήγαγε εντεύθεν ότι μόνον οι συμβάσεις που συνάπτονται εκτός και ανεξαρτήτως οποιασδήποτε επαγγελματικής δραστηριότητας, με μοναδικό σκοπό την ικανοποίηση ιδίων καταναλωτικών αναγκών ενός ατόμου, εμπίπτουν στο ειδικό καθεστώς που καθιέρωσε ο κανονισμός αυτός για την προστασία του καταναλωτή ως εκείνου ο οποίος θεωρείται ασθενέστερος, ενώ η προστασία αυτή δεν δικαιολογείται όταν πρόκειται για σύμβαση η οποία έχει ως σκοπό μια επαγγελματική δραστηριότητα (βλ., στο ίδιο πνεύμα, απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2005, Gruber, C-464/01, EU:C:2005:32, σκέψη 36).
- 31 Επομένως, οι ειδικοί κανόνες περί διεθνούς δικαιοδοσίας που προβλέπονται στα άρθρα 15 έως 17 του κανονισμού 44/2001 έχουν κατ' αρχήν εφαρμογή μόνο στην περίπτωση που η σύμβαση που συνήφθη μεταξύ των μερών έχει ως αντικείμενο μη επαγγελματική χρήση του σχετικού αγαθού ή της σχετικής υπηρεσίας (βλ., στο ίδιο πνεύμα, απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2005, Gruber, C-464/01, EU:C:2005:32, σκέψη 37).

- 32 Όσον αφορά ειδικότερα ένα πρόσωπο που συνάπτει σύμβαση για μια χρήση η οποία έχει σχέση εν μέρει με την επαγγελματική του δραστηριότητα και η οποία επομένως μόνον εν μέρει είναι ξένη προς τη δραστηριότητα αυτή, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι θα μπορούσε να επικαλεσθεί τις εν λόγω διατάξεις μόνο στην περίπτωση κατά την οποία ο σύνδεσμος της συμβάσεως αυτής με την επαγγελματική δραστηριότητα του ενδιαφερομένου είναι τόσο ισχνός ώστε να καθίσταται περιθωριακός και επομένως να έχει αμελητέο ρόλο στο πλαίσιο ολόκληρης της οικονομικής πράξεως για την οποία συνήφθη η σύμβαση αυτή (βλ., στο ίδιο πνεύμα, απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2005, Gruber, C-464/01, EU:C:2005:32, σκέψη 39).
- 33 Υπό το φως αυτών ακριβώς των αρχών πρέπει να εξεταστεί εάν ένας χρήστης λογαριασμού στο Facebook δεν αποβάλλει την ιδιότητα του «καταναλωτή», κατά την έννοια του άρθρου 15 του κανονισμού 44/2001, υπό περιστάσεις όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη.
- 34 Συναφώς, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει μεταξύ άλλων ότι ο M. Schrems χρησιμοποιούσε κατ' αρχάς, μεταξύ των ετών 2008 και 2010, λογαριασμό Facebook τον οποίον είχε ανοίξει αποκλειστικώς για ιδιωτικούς σκοπούς, ενώ, από το 2011, χρησιμοποιούσε επίσης μια σελίδα Facebook.
- 35 Κατά τον ενάγοντα στην κύρια δίκη, υφίστανται δύο διαφορετικές συμβάσεις, ήτοι μία για τη σελίδα Facebook και μια άλλη για τον λογαριασμό Facebook. Αντιθέτως, κατά τη Facebook Ireland, ο λογαριασμός Facebook και η σελίδα Facebook καλύπτονται από μία και την αυτή συμβατική σχέση.
- 36 Μολονότι εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να διαπιστώσει εάν ο M. Schrems και η Facebook Ireland συνδέονται πράγματι με μία ή με πλείονες συμβάσεις και να συναγάγει τις εντεύθεν συνέπειες όσον αφορά την ιδιότητα του «καταναλωτή», πρέπει, εντούτοις, να διευκρινισθεί ότι ακόμη και ενδεχόμενη συμβατική σχέση μεταξύ του λογαριασμού Facebook και της σελίδας Facebook δεν προδικάζει την εκτίμηση της εν λόγω ιδιότητας υπό το πρίσμα των αρχών που υπομνήσθηκαν στις σκέψεις 29 έως 32 της παρούσας αποφάσεως.
- 37 Στο πλαίσιο αυτής της εκτιμήσεως, συμφώνως προς την υπομνησθείσα στη σκέψη 29 της παρούσας αποφάσεως απαίτηση περί στενής ερμηνείας της εννοίας του «καταναλωτή» του άρθρου 15 του κανονισμού 44/2001, πρέπει ιδίως να ληφθεί υπόψη, όσον αφορά τις υπηρεσίες ενός ψηφιακού μέσου κοινωνικής δικτύωσης που είναι δυνατό να χρησιμοποιείται για μεγάλη διάρκεια, η μετέπειτα εξέλιξη της γενομένης χρήσεως των υπηρεσιών αυτών.
- 38 Η ερμηνεία αυτή συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, ότι ο ενάγων χρήστης τέτοιων υπηρεσιών θα μπορούσε να επικαλεσθεί την ιδιότητα του καταναλωτή μόνον εάν η κατ' ουσίαν μη επαγγελματική χρήση των υπηρεσιών αυτών, για την οποία συνήψε αρχικώς τη σύμβαση, δεν απέκτησε, εν συνεχεία, ουσιαστικά επαγγελματικό χαρακτήρα.
- 39 Αντιθέτως, δεδομένου ότι η έννοια του «καταναλωτή» ορίζεται κατ' αντιδιαστολή προς αυτήν του «επιχειρηματία» (βλ., στο ίδιο πνεύμα, αποφάσεις της 3ης Ιουλίου 1997, Benincasa, C-269/95, EU:C:1997:337, σκέψη 16, και της 20ής Ιανουαρίου 2005, Gruber, C-464/01, EU:C:2005:32, σκέψη 36) και δεν εξαρτάται από τις γνώσεις και τις πληροφορίες που πράγματι διαθέτει το οικείο πρόσωπο (απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, σκέψη 21), ούτε η εξειδίκευση που ενδέχεται να έχει αποκτήσει το πρόσωπο αυτό στον τομέα στον οποίον εμπίπτουν οι εν λόγω υπηρεσίες ούτε η ανάμιξή του χάριν της εκπροσωπήσεως των χρηστών των υπηρεσιών αυτών ως προς τα δικαιώματα και τα συμφέροντά τους του στερούν την ιδιότητα του «καταναλωτή», κατά την έννοια του άρθρου 15 του κανονισμού 44/2001.
- 40 Πράγματι, τυχόν ερμηνεία της εννοίας του «καταναλωτή» η οποία θα απέκλειε τέτοιες δραστηριότητες θα κατέληγε στην παρεμπόδιση της αποτελεσματικής προασπίσεως των δικαιωμάτων που έχουν οι καταναλωτές έναντι των επαγγελματιών αντισυμβαλλομένων τους, περιλαμβανομένων των

δικαιωμάτων που αφορούν την προστασία των προσωπικών δεδομένων τους. Μια τέτοια ερμηνεία θα αντέβαινε στον σκοπό που διατυπώνεται στο άρθρο 169, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ περί προωθήσεως του δικαιωμάτος τους να οργανώνονται προκειμένου να διαφυλάσσουν τα συμφέροντά τους.

- 41 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στο πρώτο ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι το άρθρο 15 του κανονισμού 44/2001 έχει την έννοια ότι χρήστης ιδιωτικού λογαριασμού στο Facebook δεν αποβάλλει την ιδιότητα του «καταναλωτή», κατά την έννοια του άρθρου αυτού, όταν δημοσιεύει βιβλία, δίνει διαλέξεις, εκμεταλλεύεται ιστότοπους, συγκεντρώνει δωρεές και αναλαμβάνει την ενώπιον δικαστηρίων διεκδίκηση των απαιτήσεων πολυάριθμων καταναλωτών οι οποίες του εκχωρούνται προς τούτο.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

- 42 Με το δεύτερο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, εάν το άρθρο 16, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν τυγχάνει εφαρμογής επί αγωγής που ασκεί καταναλωτής προκειμένου να προβάλει, ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου της κατοικίας του, όχι μόνον τις δικές του απαιτήσεις, αλλά και τις απαιτήσεις που του έχουν εκχωρήσει άλλοι καταναλωτές οι οποίοι έχουν την κατοικία τους στο ίδιο κράτος μέλος, σε άλλα κράτη μέλη ή σε τρίτα κράτη.
- 43 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί, κατ' αρχάς, ότι οι κανόνες περί διεθνούς δικαιοδοσίας του τμήματος 4 του κεφαλαίου II του κανονισμού 44/2001 συνιστούν παρέκκλιση τόσο από τον γενικό κανόνα περί δικαιοδοσίας του άρθρου 2, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού, βάσει του οποίου διεθνή δικαιοδοσία έχουν τα δικαστήρια του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου έχει την κατοικία του ο εναγόμενος, όσο και από τον κανόνα ειδικής δωσιδικίας επί διαφορών εκ συμβάσεως, τον οποίο προβλέπει το άρθρο 5, σημείο 1, του ίδιου κανονισμού, βάσει του οποίου διεθνή δικαιοδοσία έχει το δικαστήριο του τόπου όπου εκπληρώθηκε ή πρέπει να εκπληρωθεί η επίδικη παροχή. Συνεπώς, οι κανόνες αυτοί πρέπει κατ' ανάγκην να τυγχάνουν στενής ερμηνείας (βλ. απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, σκέψη 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 44 Περαιτέρω, το Δικαστήριο έχει επισημάνει ότι, δεδομένου ότι το ειδικό καθεστώς που θεσπίζουν τα άρθρα 15 επ. του κανονισμού 44/2001 διαπνέεται από τη μέριμνα προστασίας του καταναλωτή λόγω της ιδιότητάς του ως συμβαλλομένου ο οποίος λογίζεται ως οικονομικώς ασθενέστερος και ως διαθέτων νομικώς λιγότερη πείρα από τον αντισυμβαλλομένο του, ο καταναλωτής προστατεύεται μόνον εφόσον είναι ο ίδιος ενάγων ή εναγόμενος σε δίκη. Συνεπώς, ο ενάγων που δεν είναι ο ίδιος συμβαλλόμενος στην επίμαχη καταναλωτική σύμβαση δεν υπάγεται στις ευεργετικές διατάξεις της δωσιδικίας του τόπου κατοικίας του καταναλωτή (βλ., στο ίδιο πνεύμα, απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 1993, Shearson Lehman Hutton, C-89/91, EU:C:1993:15, σκέψεις 18, 23 και 24). Οι ανωτέρω εκτιμήσεις πρέπει να ισχύουν και στην περίπτωση καταναλωτή προς τον οποίο έχουν εκχωρηθεί απαιτήσεις άλλων καταναλωτών.
- 45 Πράγματι, οι προβλεπόμενοι στο άρθρο 16, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού κανόνες περί δικαιοδοσίας στις συμβάσεις καταναλωτών ισχύουν, βάσει του γράμματος του άρθρου αυτού, μόνο σε περίπτωση αγωγής καταναλωτή κατά του αντισυμβαλλομένου του, γεγονός το οποίο προϋποθέτει κατ' ανάγκην τη σύναψη σύμβασης του καταναλωτή με τον συγκεκριμένο επαγγελματία (απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, σκέψη 32).
- 46 Η προϋπόθεση της υπάρξεως σύμβασης συναφθείσας μεταξύ του καταναλωτή και του συγκεκριμένου επαγγελματία επιτρέπει τη διασφάλιση της προβλεψιμότητας κατά τον προσδιορισμό της δικαιοδοσίας, η οποία αποτελεί έναν από τους σκοπούς του κανονισμού 44/2001, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 11.

- 47 Τέλος, αντιθέτως προς τα προβληθέντα, στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας, από τον M. Schrems καθώς και την Αυστριακή και τη Γερμανική Κυβέρνηση, το γεγονός ότι ο εκδοχέας καταναλωτής μπορεί εν πάση περιπτώσει να ασκήσει, ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου κατοικίας του, αγωγή στηριζόμενη σε απαιτήσεις που αντλεί ατομικά από σύμβαση συναφθείσα με τον εναγόμενο, παρεμφερείς προς αυτές που του εκχωρήθηκαν, δεν δύναται να θεμελιώσει τη δικαιοδοσία του δικαστηρίου αυτού και για τις τελευταίες αυτές απαιτήσεις.
- 48 Πράγματι, όπως το Δικαστήριο διευκρίνισε σε άλλο πλαίσιο, η εκχώρηση απαιτήσεων δεν μπορεί, αφ' εαυτής, να ασκεί επιρροή στον καθορισμό του δικαστηρίου που έχει διεθνή δικαιοδοσία (αποφάσεις της 18ης Ιουλίου 2013, ÖFAB, C-147/12, EU:C:2013:490, σκέψη 58, και της 21ης Μαΐου 2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, σκέψη 35). Επομένως, η διεθνής δικαιοδοσία άλλων δικαστηρίων πέραν εκείνων τα οποία ρητώς ορίζει ο κανονισμός 44/2001 δεν μπορεί να θεμελιωθεί διά της σωρεύσεως πλειόνων απαιτήσεων στο πρόσωπο ενός και μόνον ενάγοντος. Συνεπώς, όπως επισήμανε, κατ' ουσίαν, ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 98 των προτάσεων του, εκχώρηση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη δεν μπορεί να θεμελιώσει νέα ειδική δωσιδικία για τον εκδοχέα καταναλωτή.
- 49 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στο δεύτερο ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι το άρθρο 16, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001 έχει την έννοια ότι δεν τυγχάνει εφαρμογής επί αγωγής που ασκεί καταναλωτής προκειμένου να προβάλει, ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου της κατοικίας του, όχι μόνον τις δικές του απαιτήσεις, αλλά και τις απαιτήσεις που του έχουν εκχωρήσει άλλοι καταναλωτές οι οποίοι έχουν την κατοικία τους στο ίδιο κράτος μέλος, σε άλλα κράτη μέλη ή σε τρίτα κράτη.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 50 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπíπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 15 του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, έχει την έννοια ότι χρήστης ιδιωτικού λογαριασμού στο Facebook δεν αποβάλλει την ιδιότητα του «καταναλωτή», κατά την έννοια του άρθρου αυτού, όταν δημοσιεύει βιβλία, δίνει διαλέξεις, εκμεταλλεύεται ιστότοπους, συγκεντρώνει δωρεές και αναλαμβάνει την ενώπιον δικαστηρίων διεκδίκηση των απαιτήσεων πολυάριθμων καταναλωτών οι οποίες του εκχωρούνται προς τούτο.
- 2) Το άρθρο 16, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001 έχει την έννοια ότι δεν τυγχάνει εφαρμογής επί αγωγής που ασκεί καταναλωτής προκειμένου να προβάλει, ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου της κατοικίας του, όχι μόνον τις δικές του απαιτήσεις, αλλά και τις απαιτήσεις που του έχουν εκχωρήσει άλλοι καταναλωτές οι οποίοι έχουν την κατοικία τους στο ίδιο κράτος μέλος, σε άλλα κράτη μέλη ή σε τρίτα κράτη.

(υπογραφές)